

FIDLER LUDOVÍT

A szlovákiai szervezett bűnözés történetéből

From the History of Organized Crime in Slovakia

Abstract: In this paper, based on a literature review, we present to the professional public one alternative way in which police officers in the Slovak Republic have performed their tasks in the field of identification (detection and investigation) of criminal group activities. The author objectifies this procedure in the context of a historical analysis of crime in a specific region of the Slovak Republic.

Keywords: organized crime, identification, systematic approach, Slovak police

Összefoglaló: Ebben a tanulmányban a szakirodalom tanulmányozása alapján a szakmai közvélemény elé tárjuk az egyik alternatíváját annak, hogyan jártak el a rendőrök a Szlovák Köztársaságban a bűnözői csoportok tevékenységének azonosítása (felderítése és nyomozása) terén végzett feladatok ellátása során. A szerző ezt az eljárást a Szlovák Köztársaság egy konkrét régiója bűnözésének történelmi elemzésével összefüggésben objektivizálja.

Kulcsszavak: szervezett bűnözés, azonosítás, rendszerszemléletű megközelítés, szlovák rendőrség

1. Bevezetés

A szervezett bűnözés probléma – ez egy összetett jelenség, amellyel foglalkozni kell. E tézis megfogalmazásakor tiszteletben tartjuk, hogy a probléma kifejezéssel olyan körülményeket, helyzeteket vagy állapotokat jelölünk, amelyek megoldatlanok, nem kívántak vagy nem kívánatosak. A rendőrségi-biztonsági gyakorlatban a „problémát” olyan kérdés fogalmazza meg, amelyre a hatóságok nem tudnak azonnal választ adni. A kétértelműség vagy a megoldatlanság önmagában nem probléma. Ahhoz, hogy probléma keletkezzen, szükség van arra, hogy a kétértelműség megszűnjön, vagy szükség van rá, mégpedig egy konkrét eljárással, amelynek célja az eddig ismeretlen megismerése. A probléma tehát olyan nehézség, olyan akadály (a cselekvésben, pl. a megismerésben), amelyet nem lehet azonnal leküzdeni, de amelyet le akarunk küzdeni. A probléma általában megoldást igényel. Ha ezt az igényt felismertük, meg kell érteni az állapot releváns aspektusait, mert csak így lehet megtalálni a probléma megoldásának módjait. Egyszerűen fogalmazva, a problémák:

– a jelenségeket meghatározó negatív körülmények összességét jelentik,

- az irányítási rendszer kívánt, célzott állapota és tényleges állapota közötti eltérés következtében keletkeznek,
- megoldást igényelnek.

A szervezett bűnözés olyan probléma, amely meghatározza a biztonságot. A biztonságot egy olyan társadalmi, természeti, technikai, technológiai vagy egyéb rendszer állapota határozza meg, amely bizonyos belső és külső feltételek mellett lehetővé teszi egyes funkciók betöltését és fejlődését az ember és a társadalom érdekében.¹

Az egész világ számára a bűnözői csoportok (szervezett bűnözés) társadalomellenes tevékenysége komoly biztonsági kockázatot jelent, amely a jogállamok működőképességét fenyegeti. A nemzetközi és nemzeti szinten hozott (racionális) intézkedések ellenére ez az ijesztő jelenség még mindig veszélyes méreteket ölt.² A bűnözői haszon szerzés vonzó erejének és gyakoriságának legfőbb oka, hogy az állami hatóságok számára problémát jelent a bűncselekmények azonosítása és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonásának elkerülhetetlensége.³

2. A szervezett bűnözés mint az azonosítás tárgya

A szervezett bűnözés az egyik legsúlyosabb biztonsági fenyegetés, mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. A szakértők különböző definíciókat ajánlottak a jelenség lefedésére, de rendkívül nehéz pontosan meghatározni ezt a fogalmat, főként a jelenség inhomogenitása és változékonysága miatt, de a bűnözői csoportok által elkövetett bűncselekmények sokfélesége, valamint maga a szervezettség miatt is.

A szlovák jogrendszer jelenleg nem határozza meg a „szervezett bűnözés” fogalmát, de a Büntető törvénykönyvben a „bűnözői csoport” és a „szervezett csoport” fogalmak törvényi meghatározásával kezeli ezt a problémát.

E törvény alkalmazásában szervezett csoport alatt olyan, legalább három személyből álló, bűncselekmény elkövetése céljából létrejött társulás értendő, amelyben a kijelölt feladatokat a csoport egyes tagjai között meghatározott módon osztják meg, és amelynek tevékenységét ennek következtében tervezés és koordináció jellemzi, ami növeli a bűncselekmény sikeres elkövetésének valószínűségét.⁴

E törvény alkalmazásában bűnözői csoport alatt olyan, legalább három személyből álló, strukturált csoportot kell érteni, amely egy bizonyos időn keresztül fennáll, és összehangoltan cselekszik azzal a céllal, hogy egy vagy több bűncselekményt, a pénzmosás bűncselekményét vagy a Különös rész Nyolcadik címének Harmadik része

1 Bezpečnostná rada Slovenskej republiky. *Terminologický slovník krízového riadenia a zásady jeho používania*. www.vlada.gov.sk/data/files/7616_terminologicky-slovník-uprava260919.pdf?csrt=5793949323624397166 (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

2 NĚMEC Miroslav: *Organizovaný zločin*, Naše vojsko, Praha, 1995, 7.

3 MUSIL Jan: *Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz*, Kriminallistika, 1999, roč. XXXII., č. 4, 282.

4 § 129 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (Büntetőjog).

szerinti korrupciós bűncselekmények valamelyikét közvetlenül vagy közvetve pénzügyi vagy más előny megszerzése céljából kövesse el.⁵

A fenti meghatározásokból egyértelmű, hogy egy bűnözői csoport nagyobb veszélyt jelent a társadalomra, mivel hosszabb időn keresztül cselekszik azzal a céllal, hogy legalább egy konkrét bűncselekményt kövessen el. A büntető törvény más csoportokat is definiál, nevezetesen a szélsőséges csoportot és a terroristacsoportot. Mindkét csoportnak vannak közös vonásai a szervezett bűnözéssel, de a fő különbség az, hogy a szervezett bűnözés alanyainak célja a maximális haszon elérése, míg a szélsőségesek és a terroristák célja egy ideológia népszerűsítése, illetve az indíték politikai jellegű. A szervezett bűnözés érdeke, hogy a jelenlegi társadalmi rendszert kizárólag a saját hasznára és növekedésére használja ki.

A rendőrségi gyakorlat a Szlovák Köztársaság viszonyai között a szervezett bűnözés fogalmát a bűnözői csoportok tagjai által követett és elkövetett bűncselekmények összességére és az általuk végzett tevékenységekre használja, amelyek megfelelő feltételeket teremtenek a kitűzött bűnügyi cél – a nyereség és a védelem – eléréséhez.

A szervezett bűnözéstől megkülönbözteti azokat a bűnözői csoportokat, amelyeket bár szervezetség és bizonyos fokú feladatmegosztás jellemez, tevékenységük nem irányul illegális szolgáltatások szisztematikus nyújtására, nem hierarchikusan szervezettek, általában nem kifinomult tevékenységek, és véletlenszerűen, területi korlátozás nélkül végzik őket. Ezeket a különbségeket a rendőrségi gyakorlatban egyes esetekben nehéz megkülönböztetni, ezért célszerű a szervezett bűnözés és a közönséges bűnözés megkülönböztetését a bűnözői csoport tipikus fogalmi jellemzőire alapozni, amelyek két csoportba, obligát és fakultatív csoportba sorolhatók.

A szervezett bűnözés obligát jellemzői a következők:

- több személy közös cselekvése,
- hierarchikus szervezetség,
- időbeli állandóság vagy állandóság,
- tervszerűség és céltudatosság,
- az ideológiai indíték hiánya,
- pénzmosás.

A szervezett bűnözés fakultatív jellemzői a következők:

- a csoport sajátos belső kultúrája,
- nemzetközi jelleg,
- a korrupció alkalmazása,
- a legális üzleti struktúrákba való behatolás,
- erőszak alkalmazása,
- politikai hatalom megszerzésére irányuló kísérletek.⁶

A bűnözői csoportok tevékenységével kapcsolatos jelenségek megismerésének keretében a rendőrségi gyakorlat az úgynevezett rendszerszemléletű megközelítést alkalmazza, mivel ez a belső tevékenységük és dinamikájuk megnyilvánulásait ragadja

5 § 129 ods. 4 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (Büntetőjog).

6 Michal MARKO: *Pojmové znaky organizovaného zločinu = Organizovaný zločin v stredoeurópskom regióne - trendy a výzvy : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, szerk. Michal MARKO, Jaroslav RAPČAN, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2017, 22–27.

meg. E megközelítés alkalmazása a jelenségek rendszerként való becsléséből, vizsgálatából és magyarázatából áll. A bűnözői csoportok tevékenységének rendszere elemeire bontható, amelyeknek vannak kapcsolódási pontjaik. Továbbá meghatározhatók a köztük lévő kapcsolatok egymással és a környezetükkel is. A fentiek alapján modellezhető a bűnözői csoportok tevékenységeinek rendszere. A bűnözői csoportok tevékenységrendszerének, illetve elemeinek modellezésekor célszerű, ha a tervezés során a rendőrök vizsgálják, kutatják, értékelik:

- a bünszervezetek kialakulásának elveit, feltételeit és körülményeit – idő; környezet, helyzetek; eljárások – összeesküvés, csoportosulás; alapító alanyok,
- a bűnözői csoport megalakulását a környezetben – fázisok: 0 – fázismegalakulás; 1 – fázisstabilizáció; 2 – fáziskonzolidáció; 3 – fázisintegráció,
- a bűnözői csoport funkcionális létezését – látens időszak, a látens jelenség okai és feltételei, terjeszkedés – bűnözői alanyok száma – állandó részvétel, kívülálló – egyszeri, több bűncselekményben való felhasználás, toborzásuk,
- a bűnözői csoporton belüli belső kölcsönhatások azonosítását – hierarchia, kiáltóságok, felelősségek,
- a bűnözői csoport kölcsönhatását a környezetre (nemzeti, nemzetközi) – az etnikumok, lobbizás a polgárokkal, politikusokkal, újságírókkal, korrupció – a rendőrökkel, ügyészekkel, ügyvédekkel stb. kapcsolatban,
- motívumokat – az alany belső „érzelmi” készítése (egyéniség) a csoporthoz való csatlakozásra (a motívumok esetleges átalakulása), amely más bűnözői tevékenységek rendszerében jelentkezik,
- a tevékenységek céljait – mit kell elérni – nyereség, a csoport védelmének biztosítása,
- a tevékenységek indokait – miért végzik azokat – a következők érdekében: a szervezeti és irányítási rendszer elrejtése; a jövedelem (annak legalizálása) nyereséggé való átalakítása, a konkurensok, tanúk kiküszöbölése, a tevékenységek végrehajtásának biztosítása.⁷

Általánosságban megállapítható, hogy a bűncselekmények azonosítása (felderítése és nyomozása) szükségleteinek kiindulópontja a bűncselekmény jellemzőire vonatkozó releváns információk gyűjtése és megszerzése, bizonyos jogi eljárásoknak megfelelően. E folyamat célszerű végrehajtását számos tényező befolyásolja, de különleges helyet foglal el a releváns információk érzékelésének és rögzítésének lehetősége és képessége. A rendőrök pozitívan befolyásolhatják ezek megszerzését, különösen a megfelelő módszerek és eszközök kiválasztásával és alkalmazásával.⁸

Fontos figyelembe venni, hogy az időben történő információk a bűnözés elleni küzdelem (a megelőzés és a bűnüldözés végrehajtása) biztosításának egyik alapvető jellemzője. Enélkül ezek a feladatok nem hajthatók végre hatékonyan. Ez különösen igaz a bűnözői csoportok bűnügyi tevékenysége esetében, amelyek azonosításához

7 MIROSLAV LIŠOŇ, JOZEF STIERANKA: *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2004, 88.

8 PETER DUBEŇ: *Taktika obhliadky miesta činu – prostriedok odhalovania a objasňovania vrážd = Vyšetovanie a dokazovanie prostredníctvom špecifických dôkazných prostriedkov: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou zo dňa 25.7.2021*, szerk. Juraj DRUGDA, 2022, 51.

új minőségi megközelítéseket kell alkalmazni. Kívánatos a szervezett bűnözés elleni küzdelmet a hírszerzési és operatív-keresési tevékenységet végző rendőrségi és biztonsági erők, valamint a bűnüldöző szervek közötti versenyként felfogni, amelynek kifinomult ellensége van, és amelyet nem korlátoznak a jogi eszközök és módszerek a célja elérésében. Emiatt a bűnözői csoportok illegális tevékenysége a szokásos rendőri-biztonsági tevékenységgel aligha azonosítható. A bűncselekmények felderítése és tisztázása érdekében történő információgyűjtés és -szerzés igényes tevékenység, nemcsak a biztosítás, hanem a feldolgozás és a későbbi hatékony felhasználás szempontjából is, különösen a bizonyítás során.⁹

Az információgyűjtésnek és -szerzésnek általában véve összhangban kell lennie a kitűzött cél teljesítésével, azaz a bűncselekmény elemeinek azonosítása során felmerülő kérdések megválaszolásával, a hírszerzési és operatív keresési tevékenységek végrehajtása során. Vagyis az azonosítás lényege a tudás (megismerés), amelynek struktúrája három elemből áll:

- a tudás tárgya (a delegált azonosítási feladat tartalmában meghatározott),
- a megismerés alanya (az illetékes államigazgatási hatóság),
- a megismerés tárgya és alanya közötti kölcsönhatás (a megismerés céltudatos és célorientált folyamata a rendőrségi eljárás rendszerében).¹⁰

A rendőrségi gyakorlatban a bűncselekmények megismerési folyamatában (felderítése és nyomozása) az alanyok az azonosítással megválaszolandó kérdéseket fogalmazznak meg, miközben hangsúlyozzák annak:

- magyarázatát és megértését, konkrétan megválaszolva azokat a felderítési és operatív-keresési tevékenységek végrehajtása révén,
- azonosítását az információs hálózatokból (emberi, technikai és technológiai erőforrások), azok kihasználásának lehetőségeit,
- az információk relevanciáját (objektív elfogadása) – értékelés,
- információkezelését – megosztásának és felhasználásának módszerét és lehetőségeit stb.

Ebből következik, hogy az információk megszerzése és gyűjtése egy adott bűncselekmény megismerése céljából stratégiai, célzottan és szisztematikusan halmozódik fel. Ezzel kapcsolatban megállapítjuk, hogy a bűncselekmények azonosítása (felderítése és nyomozása) céljából az információk továbbítása általában a következő stratégia szerint történik:

- irányítási hierarchia az információszerzés, -gyűjtés és -értékelés során,
- az orientációs információfeldolgozás információs technológiája (információs hálózat, az információszerzés helyzete és módja, azok orientációs értékelése, ellenőrzése stb.),
- a továbbításuk, átadásuk, továbbításuk módja és formája (pl. átvételi elismervény),
- a továbbítás ideje, formája, helyzete, helye, címzettje (beleértve a potenciális címzettet is),

9 Miroslav LIŠOŇ, Adrián VAŠKO: *Teória kriminálno-policajného poznania*, Wolters Kluwer, Bratislava, 2019, 74.

10 *Uo.*, 75.

- az információs rendszerek szükségessége, célszerűsége, a létrehozás során történő kommunikáció, tartalom stb.,
- a további kiegészítő információgyűjtésre és -szerzésre vonatkozó feladatmegbízás elfogadása stb.¹¹

A fentieket elfogadva megállapítható, hogy a rendszer megismerésével:

– olyan információkhoz jutnak, amelyek alapján a bűnüldöző hatóságok büntető-eljárást kezdeményezhetnek és vádat emelhetnek konkrét személyek ellen, valamint bizonyítási eljárást folytathatnak le,

– információkat gyűjtenek a bűncselekmény helyszínéről, és alapos elemző munkával kialakítják a bűnözés elleni szisztematikus, offenzív, célzott fellépéshez szükséges alapokat,

– behatolnak a bűnözői csoportok (szervezett, bűnözői, szélsőséges, terrorista) szervezeti struktúrájába, különösen nem szorítkoznak arra, hogy információt szerezzenek a bűncselekményt közvetlenül végrehajtó elkövetőkről, hanem mindenekelőtt a kulisszák mögött álló személyekről, a bűncselekményt irányítókról, a finanszírozókról és a védelmüket biztosító jogi tanácsadókról,

– a bűnözői csoportok logisztikájának ellenőrzéséről és megzavarásáról, valamint a további bűncselekmények elkövetése előtt a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos szándékok és tervek megállapításáról.¹²

A rendőrségi gyakorlat hangsúlyozza, hogy a bűncselekmények felderítése és nyomozása során végrehajtott folyamatok szervezésének és irányításának kreatív megközelítése a bűnözői csoportok tevékenységének megismerése érdekében kreatív megközelítést igényel:

– stratégia kidolgozása és elfogadása a hatékony és eredményes végrehajtáshoz szükséges logisztika kiépítésében (olyan szervezeti rend modellt, amely „operatíván” és kreatívan reagál a helyzetre; az alanyok szakmai, pszichológiai, fizikai, erkölcsi és egyéb élethosszig tartó képzése);

– az egyes végrehajtó egységek felelősségi arányainak meghatározása (konkrét személyi és időbeli felelősségek delegálása az egyes egységekhez, célzottan diverzifikálva azokat az egységek között; azaz a részfeladatok és az átfogó feladatok határidő-bebecslési képessége stb.),

– az önmenedzselés szintjének növelése (ne hagyja magát indokolatlanul eltéríteni a tervezett tevékenységektől, és célszerűen használja fel a munkaidőt; ne a kisebb problémák megoldására összpontosítson, a lehető legkonceptiózusabban és szisztematikusabban haladjon előre; minden egyes feladatot a végéig végezzen el, és kerülje a megszakításokat; megfelelő eljárások és eszközök alkalmazása, a saját tevékenységek ellenőrzése);

– a rendelkezésre álló információs hálózatok-erőforrások észszerű létrehozása, használata és kihasználása (e tevékenység során elfogadja az elmélet és a gyakorlat által ajánlott információs munka elveit);

¹¹ Uo., 74.

¹² Uo., 50.

- a kollégák motiválása, hogy a közös feladatok elvégzéséhez szükséges kezdeményezőkézséget és kreativitást fejlesszék (közvetlen és objektív módon értékelje a kollégák munkáját);
- a munkáját megkönnyítő hosszú távú intézkedések megszervezése és fokozatos végrehajtása (szükség szerint a tevékenység felülvizsgálata, időtanulmány és pillanatfelvétel készítése az egyéni munkatevékenységekről);
- ne tűrje a hanyagságot, a rendetlenséget és a pontatlanságot (ne helyettesítse a munkát vitákkal – különösen a személyzeti kérdésekben);
- a teljesítmény ellenőrzése (a felderítők arra törekedjenek, hogy folyamatosan fejlesszék és javítsák készségeiket és tulajdonságaikat);
- az átruházott feladatok rangsorolása (ne csináljon mindent egyszerre, miközben nem fejez be semmit);
- az elszámoltathatóság és az alázat követelményeinek elfogadása;
- az etika és az erkölcs betartása a siker vagy kudarc elérésében (tudni, hogyan kell nyerni és veszíteni) stb.¹³

A fentiekből világosan látszik, hogy számos tényező befolyásolja a bűnözői csoportok tevékenységének megértését célzó rendszerszemléletű megközelítés működőképességét. Az alapvető jellemző azonban mindig az információ körforgása a fejlődés dinamikájában, amellyel a bűnözői csoportok tevékenységének megismerése során dolgozni kell, elsősorban a hírszerzési és operatív-kutatási tevékenységek végrehajtása révén. Csak ezen ismeretek alapján lehetséges a szervezett bűnözés történeti elemzése. Ez az a valóság, amelynek igazát, úgy döntöttünk, hogy a Szlovák Köztársaság egy adott régiójának bűnözéstörténeti elemzésével kapcsolatban konkrétan objektívizáljuk.

3. A Szlovák Köztársaság szervezett bűnözésének történetéből

A Szlovák Köztársaság területén a szervezett bűnözés számos formát öltött. A Szlovák Köztársaságban sok polgár úgy véli, hogy Szlovákiában már nem létezik szervezett bűnözés, főként azért, mert nem érzékelik a médiában a bűnözői csoportok tagjai által elkövetett fizikai erőszakra szóló beszámolókat, ami nagyon jellemző volt az 1990-es évekre. Különösen az erőszakos bűncselekmények különböző fajtáit követték el, beleértve az előre megfontolt szándékkal elkövetett gyilkosságokat, hogy anyagi előnyre tegyenek szert, és hogy érvényesüljenek a konkurenciaharcban. Idővel azonban ez az állapot elmúlt, és a szervezett bűnözés együtt haladt az ország fejlődésével. Más szóval, folyamatosan alkalmazkodik a korhoz, és a bűncselekményeket kifinomult módon követik el. Napjainkban főként a szervezett bűnözés nemzetközi elemmel rendelkezik.

A Szlovák Köztársaság független, szuverén államként való megalakulása előtt a szervezett bűnözés egyedülálló volt a területén, és az akkori politikai rendszer miatt

¹³ *Uo.*, 173–174.

más formát öltött, különösen a zárt határokat és a politikai-gazdasági rendszert figyelembe véve. Abban az időben a megjelenő csoportokat inkább potenciális politikai ellenségnek tekintették. A totalitárius rendszer összeomlása és az ezzel kapcsolatos rendszerváltozások kedvező feltételeket teremtettek a szervezett bűnözés fejlődéséhez, ez pedig különböző bűnözői csoportokat hozott a felszínre, amelyek gyorsan el tudtak helyezkedni az újonnan kialakult politikai és társadalmi környezetben, és szó szerint ki tudták használni a helyzetet. Ezért tartható az a nézet, hogy a szervezett bűnözés az 1990-es években kezdett el növekedni Szlovákiában.

Az államapparátus viszonylagos gyengülése és gyengesége, valamint az átmenet első szakaszában annak megerősítéséhez szükséges idő volt az első oka annak, hogy a szervezett bűnözés olyannyira virágzott. Mire az államapparátusnak volt ideje felépülni az első változásokból, addigra már olyan virágzó állapotban volt, hogy nem volt könnyű harcolni ellene. Többek között az államapparátuson belül is sikerült meghonosodnia, illetve addigra már legendó pénzügyi forrásra tett szert, amelyet bűnügyi érdekei érvényesítésére használt fel.

A különböző bűnözői csoportokra jellemző volt a külföldi valutával (utalványokkal) és hiánycikkekkel való kereskedés. Az ebből a kereskedelemből származó bevételt később a nemzeti vagy állami tulajdon (pl. rekreációs létesítmények, állami vállalatok stb.) privatizációjára fordították, előtérbe került a mecénási magatartás, a konkurenciaharc és az újonnan kötött szerződések kölcsönös kötelezettségekkel és függőségekkel jártak együtt, amelyeket a felek nem mindig voltak hajlandók bizonyos idő elteltével önként teljesíteni, vagy úgy léptek ilyen szövetségbe, hogy nem tudták, hogy azt nem fogják teljesíteni. Tekintettel arra, hogy ezek olyan tartozások voltak, amelyeket nem lehetett jogilag érvényesíteni, a Szlovák Köztársaság területére szervezett jellegű bűnözői csoportok léptek be, amelyek semmitől sem riadtak vissza, és az erőszakos gyakorlatok mindennaposok voltak számukra. Nyilvánvaló, hogy a nemzeti vagyon privatizációja nem volt az egyetlen oka e csoportok kialakulásának, de az egyik elsődleges eszköze volt a növekedésüknek.¹⁴

A bűnszervezetek a Szlovák Köztársaság területén a területiségre helyezett hangsúlyt és tevékenységüket legális polgári-biztonsági szolgáltatások nyújtásával végezték. Hivatalos és legális üzleti tevékenységük elsősorban a vagyonvédelemre és az adósságbehajtásra terjedt ki, miközben e szolgáltatások nyújtása során a törvényes kereteken kívüli eszközöket és módszereket is alkalmaztak. E csoportok jellemző tevékenysége a különböző szervezetektől való „védelmi díj” beszedése volt. Az akkori helyzet és az üzleti tevékenységük feletti ellenőrzés hiánya hozzájárult ehhez a jelenséghez. Abban az időben a szervezett bűnözői csoportok például:

- Zsolna (Žilina) (Gorila Security – Holáň),
- Nyitra (Nitra) (S-csoport),
- Besztercebánya (Banská Bystrica) (CBS Security 3 – Černák),
- Kassa (Košice) (Secura – Holub),
- Tóketerebes (Trebišov) (Panda – Tóth).

14 Jozef ČERNÍK, Miroslav LIŠOŇ: *Násilná kriminalita. 2. časť: Zvláštnosti postupu pri zisťovaní páchatelov vybraných trestných činov násilnej kriminality*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 1999, 103.

Az 1990-es évek végére a szervezett csoportok elegendő gazdasági és társadalmi befolyással rendelkeztek ahhoz, hogy óriási befolyást gyakoroljanak a bűnüldöző szervekre. Más szóval, képesek voltak büntetlenséget biztosítani tevékenységükhöz. Az idő előrehaladtával a Szlovák Köztársaság egész területén különböző bűnözői csoportok jöttek létre, amelyek megpróbálták érvényesülni a konkurenciaharcban. A szervezett csoportok 1997-ben és 1998-ban rendelkeztek a legnagyobb befolyással és a legnagyobb megnyilvánulásokkal, különösen Pozsony, Kassa és Besztercebánya térségében, főként azért, mert a legbrutálisabb módszerekkel kezdték biztosítani érdekeiket. Ily módon az egyes bűnözői csoportok közötti verseny bizonyos területeken belül nőtt, de idővel a Szlovák Köztársaság egész területére kiterjedt. Ezt bizonyítja az a tény, hogy 1997 és 2000 között Szlovákia területén 13 halálos kimenetelű merényletet követtek el a szervezett csoportok legfőbb vezetői ellen. A rivális csoportok elsősorban fegyvereket és robbanóanyagokat használtak a likvidálásukhoz.¹⁵ A konkurenciaharc erősödött, és Szlovákia területileg kisebb részein is végzetes következményekkel járt. Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy a Szlovák Köztársaság történetében a szervezett bűnözés képviselőinek legbrutálisabb gyilkosságára, a Pápay-klán elleni mézszárlásra 1999. március 29-én került sor Dunaszerdahelyen (Dunajská Streda), a Szlovák Köztársaság délnyugati régiójában.

A rendszerváltás után Dunaszerdahely kedvező környezetet teremtett a szervezett bűnözés fejlődéséhez. Ehhez a tényhez több kulcsfontosságú tényező is hozzájárult. Először is, a térségben jól fejlett birkózás működött, széles kapcsolati hálóval a Magyar Köztársaságban. E tényezők összjátéka, valamint a nemzeti vagy állami tulajdon folyamatban lévő privatizációja, párosulva a hatalmas anyagi előnyök megszerzésének vágyával, voltak azok az elemek, amelyek egy szervezett csoport kialakulásához vezettek.

Más országokban a szervezett csoportok kialakulásával szemben, amelyek például a családi vagy etnikai elvre épültek, a dunaszerdahelyi szervezett csoportot a sport, a birkózás formájában egyesítette. Egy működő csoport megalakulásához azonban a hatalom mellett tőkére és valakire, aki azzal bánni tudott, azaz anyagi támogatásra, valamint gazdasági intelligenciára is szükség volt. Akkoriban a csoport sportrészét Milan Šipos vezette, az intellektuális részért pedig Tomáš Vida felelt. Milan Šipoš az összes erőnléti tevékenységért, Tomáš Vida pedig az összes szellemi tevékenységért, különösen a csoport egészének célzott irányításáért felelt. Ez az időszak az 1990-es évek első harmadát fedte le. Pápay Tibor ekkor még nem szerepelt a dunaszerdahelyi szervezett bűnözés főszereplőinek nevei között.¹⁶

A Šipoš-klán pozíciója a Vida–Šipoš–Dunaszerdahely üzletemberei, Vida letartóztatásával és a Pápay Tibor által vezetett Pápay-klán megerősödésével ért véget. Pápay Tibor bűnözői karrierjét Rudolf Hodossy segítette, akivel a börtönbüntetése letöltése alatt ismerkedett meg. Pápay 1990-ben az úgynevezett Havel-amnesztia alapján szabadult a börtönből. Pápay Tibornak sikerült gyorsan tiszteletet szereznie a klánban, mert megalkuvásmentes és kemény, agresszív módon oldotta meg a problémákat.

¹⁵ LIŠOŇ, STIERANKA: *i. m.*, 63–67.

¹⁶ Gustáv MURÍN: *Mafia na Slovensku - Osudy bossov Černákovéj éry*, Marenčin PT, Bratislava, 2009, 212.

Pápay sok feladatának egyike volt, hogy a csoport működési módjáról semmilyen információ ne kerüljön a rendőrség kezébe. Ennek érdekében létrehozta saját klánját, amely még a Šipoš-klán brutalitását is felülmúló módon működött. Ugyanakkor az ő klánja fokozatosan bezárkózott, és végül odáig jutott, hogy bár kifelé egy szervezett klán volt, belülről a Šipoš- és a Pápay-klán közös működése volt ugyanazon a területen. Ez logikusan konkurenciaharcot eredményezett, ami árulásokkal és az erőszak különböző formáival, köztük gyilkosságokkal járt együtt. Ezek az 1990-es évek végére jellemző cselekményekké váltak.

A Pápay-klán önálló tevékenységéről körülbelül 1997-től beszélhetünk, amikor a Šipoš-klán Magyarországra menekült, ahol menedéket talált. A szervezett bűnözés születésének másik fontos személyisége Kovács Tibor könyvelő volt. Ő először a Šipoš-klánnak mutatott hűséget, de a Pápay-klán fokozatos hatalomra kerülésével akaratlanul is holtpontra jutott, és végül ő is áldozatul esett a szervezett bűnözés hatalmi harcának Dunaszerdahelyen. Pápay Tibor állítólag a Šipoš-klán egyik ágának tervezett árulása miatt rendelte el a meggyilkolását. Ennek az időszaknak szerves része volt Sátor Lajos is, aki akkor akart érvényesülni csoportjával, amikor a Pápay-klán legfőbb vezetőinek 1999-es meggyilkolását készítették elő. A Šipoš-klán megmaradt tagjai is a Sátor-klánhoz tartoztak, és Magyarországon vártak a lehetőségükre.¹⁷ Közben Pápay Tibor közeli barátja lett a főnökök főnökének, Mikuláš Černáknak. Neki egy életre elkötelezettje maradt, mert 1997 márciusában saját kezűleg gyilkolta meg a Šipoš-klán főnökét, Milan Šipošt, amikor az egyezkedni jött hozzá, mondván, hogy a főnökök segítségét akarja kérni. Černák meggyilkolta Rudolf Hodossyt is, akinek a fejét levágta, majd elrettentésül Dunaszerdahely központjában kiállította. Milan Šipos halála után Sátor Lajos kezdte vezetni a klánt a határon túlról. A korábbi események után egyértelmű volt számára, hogy a hatalom átvételének egyetlen módja a Pápay-klán likvidálása.¹⁸

A Pápay Tibor („Papa Joe”) által vezetett klán 1997–1999 között Dunaszerdahelyen tevékenykedett, elsősorban védelmi díjakat gyűjtött, pénzt mosott, fegyverekkel kereskedett és prostitúciót folytatott. Bevételeik ezen területeihez hatalmas mértékű erőszak társult, amelyet a közvélemény nem csak a működési területükön érzékelt. A Pápay-klán tevékenységének álarcos elkövetők akciója vetett véget, akik a csoport 10 tagját, köztük magát a főnököt, Pápay Tibort is meggyilkolták. Ezt a támadást a rivális csoportok vezetői, Pápay Tibor és Sátor Lajos közötti harc eredményének tekintették. A dunaszerdahelyi Fontána bárban elkövetett mészárlás a legnagyobb mészárlás Szlovákia történetében, és a médiában legtöbbet közvetített szervezett bűnözéssel kapcsolatos esemény a szlovák állam területén. Lefolyását a sajtó a következőképpen írja le:

Tegnap este negyed nyolc körül három ismeretlen maszkos férfi betört a dunaszerdahelyi Fontána bárba, és arra utasította a földszinten tartózkodó vendégeket, hogy feküdjenek a földre. A két elkövető 58-as típusú géppisztolyokkal tüzet nyitott, és

¹⁷ *Uo.*, 220.

¹⁸ Juliána BIELIKOVÁ: *Vyvráždzenie pápayovcov: Prečo zomreli a akú úlohu v tom zohral boss bossov Černák?*, plus7dni.pluska.sk/domov/vyvráždzenie-papayovcov-preco-zomreli-aku-ulohu-tom-zohral-boss-bossov-cernak? (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

a helyszínen kilenc embert megölt. Egy másik meghalt, miután kórházba szállították.¹⁹ 113 lövést adtak le duplán töltött tárból, és a szobában ömleni kezdett a vér.²⁰

Tekintettel arra, hogy szinte az egész Pápay-klán együtt ült akkoriban, és tagjai fegyvertelenek voltak, a közvélemény szerint a gyilkosságuk a belső körükből valaki által elkövetett árulás eredménye volt. A gyanú tehát azonnal Sátor Lajos ellen irányult.²¹ Egy alternatív verzió szerint a végzetes napon a fegyvertelen Pápay-klán tagjai a Fontána bárban gyűltek össze, állítólag a Szlovák Információs Szolgálat egyik magas rangú tisztviselőjének sugallata alapján.²²

Hónapokkal a gyilkosság után a rendőrség közölte, hogy letartóztatta a kivégzést végrehajtó három férfit: Raisz Csaba és Szilárd testvéreket, valamint Szamaránszky Árpádot („Paprikát”).²³ A mészárlással vádolt hármat öt év után engedték ki az előzetes letartóztatásból a bírósági késlekedés miatt. Szamaránszky 2004 szeptemberében, Raisz Csaba 2005 júniusában, testvére, Szilárd pedig két hónappal később szabadult. Szamaránszky kevesebb mint egy évvel szabadulása után autóbalesetben meghalt Dióspatony (Orechová Potôň) falu közelében.²⁴ A Raisz testvérek 2008 szeptemberében ota eltűntek, holttestüket 2011 márciusában találták meg egy elhagyatott szövetkezetben Csófta településen.²⁵ A dunaszerdahelyi Fontána bárban történt Pápay-klán kivégzésének feltételezett elkövetői közül tehát már egyikük sem él.

A rendőrség azonosította Sátor Lajos személyét, aki a gyilkosságot megrendelte. A rendőrség azonban nem fogta el, mert sikerült elmenekülnie a szlovák határon túlra. Állítólag a határ közelében tartózkodott, sőt Dunaszerdahelyen is járt. 2002-ben a rendőrségnek majdnem sikerült elfognia, de az utolsó pillanatban ismét megszökött. A következő években több gyilkosságot is a számlájára írtak Dunaszerdahely környékén.²⁶ Sátornak ugyanis 1999-es szökése után minden erejét arra kellett volna összpontosítania, hogy a Fontána-ügyben senki ne tanúskodjon ellene. Állítólag azt is sikerült elérnie, hogy jobbkéze, Reisz Andor révén közvetlenül a rendőrségen belül szövetségest szerzett

19 Dominik HUTKO: *Najmasovejšia vražda v histórii Slovenska. Dunajská Streda po 24 rokoch spoznala aktérov teroru z baru Fontána*, spravay.pravda.sk/domace/clanok/654324-v-pripade-10-nasobnej-vrazdy-papayovcov-z-fontana-baru-sa-vysetrovanie-konci-obvinili-dve-osoby/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

20 Karina DARÁKOVÁ: *Najväčší slovenský mafiánsky masaker prežil ako jediný. Smrť ho dobehla, jeho pozostatky našli po 15 rokoch*, www.startitup.sk/najvacsi-slovensky-mafiansky-masaker-prezil-ako-jediny-smrt-si-ho-nasla-aj-tak-jeho-pozostatky-nasli-po-takmer-20-rokoch/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

21 Tlačová agentúra Slovenskej republiky: *Pred 15 rokmi vyvraždili v Dunajskej strede desať členov podsvetia*, www.teraz.sk/slovensko/papayovci-vrazda-vyrociepodsvetie/78652-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=2 (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

22 Barbora PLÁVALOVÁ: *ZÁSADNÝ ZVRAT v prípade desaťnasobnej vraždy pápayovcov!? Kľúčové svedectvo a policajná rekonštrukcia na mieste činu*, trnava.zoznam.sk/zasadny-zvrat-v-pripade-desatnasobnej-vrazdy-papayovcov-klucove-svedectvo-a-policajna-rekonstrukcia-na-miestacinu/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

23 BIELIKOVÁ: *i. m.*

24 DARÁKOVÁ: *i. m.*

25 Tlačová agentúra Slovenskej republiky: *Pred 15 rokmi vyvraždili v Dunajskej strede desať členov podsvetia*, www.teraz.sk/slovensko/papayovci-vrazda-vyrociepodsvetie/78652-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=2 (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

26 DARÁKOVÁ: *i. m.*

magának.²⁷ Sátor Lajos és Reisz Andor 2008 novemberében nyomtalanul eltűntek, és azóta eltűntként tartják őket nyilván. A rendőrség 2011 márciusában vádat emelt Sátor Lajos ellen a Raisz testvérek, Szilárd és Csaba előre kitervelt meggyilkolása miatt.²⁸ Sátor soha nem tett vallomást a Pápay-klán lemeszárlásával kapcsolatban mint gyanúsított, a gyilkosság megrendelőjének pozíciójában. Állítólag Horváth Lehel gyilkolta meg, aki beismerte a gyilkosságot. A legutóbbi bírósági tárgyaláson azonban annak ellenére, hogy Sátor Lajos meggyilkolásáért életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, azt állította, hogy Sátor még életben van. Ez a kijelentés kétségeket ébresztett, és felvette azt a feltételezést, hogy csak fedezte Sátor Lajos, és hogy még mindig bujkál.²⁹

A Fontána bárban történtek után Écsi Béla, a Pápay-klán tagja megpróbált élni a lehetőséggel. A meszárlást megelőzően, még a gyilkosok megérkezése előtt elhagyta a bár a végzetes estén. El akarta foglalni a csoport főnöki pozícióját, és azonnal olyan tevékenységet kezdett folytatni, amelynek célja a pozíciója megtartása volt, például állítólag nem habozott, hogy az esetet követő napon is folytassa a védelmi díj beszedését a helyi üzletemberektől. A következő éveket azonban a dunaszerdahelyi hatalomért folytatott versengés jellemezte a Pápay-klán, a Sátor-klán és a szervezett bűnözés nyitrai ágának megmaradt tagjai között. 1999 óta Dunaszerdahelyen gyakorlatilag nincs szervezett bűnözői főnök, és a látható tevékenységek megszűntek.³⁰ Écsi Béla állítólag elkezdett együttműködni a rendőrséggel, eltűnése pedig bajt jelentett. Holttestét több mint 15 év után találta meg a rendőrség, és a gyilkosságát a „varrónók” számlájára írják. Állítólag meglőtték, majd megfojtották, és egy műanyag fóliába csomagolva egy előkészített gödörbe dobták, ami miatt a teste nem bomlott le a megtalálásáig.³¹

Idővel a szervezett csoportok tevékenysége összességében csökkent. Ezt több tényező is befolyásolta, pl. az 1998-as új kormány javította a rendőri szervek tevékenységének végzéséhez szükséges feltételeket, ami általánosságban növelte a rendőrség munkájának hatékonyságát a súlyos bűnözési formák felderítésében és nyomozásában.³² Ennek eredményeképpen az 1990-es évek végén a rendőrségnek sikerült feloszlattania több csoportot, ami a szervezett bűnözés szlovákiai szereplőinek tevékenységére is hatással volt. A bűncselekmények elkövetésének módja is megváltozott, és a szervezett csoportok a brutális erőszaktól a korrupcióval összefüggő gazdasági bűnözés felé mozdultak el. Az utóbbi években a gazdasági bűnözés a Szlovák Köztársaságban még olyan mértékben is felerősödött, hogy az alááshatja a gazdaság stabilitását.³³

Szlovákia történelmének legvéresebb meszárlásának ügyét ezt követően sokáig nem sikerült megoldani, és a cselekmény nyomozását 2014-ben felfüggesztették. A forradulat csak 2016-ban következett be, amikor a Nemzeti Bűnüldözési Ügynökség (NAKA)

27 BIELIKOVÁ: *i. m.*

28 Tlačová agentúra Slovenskej republiky: *Pred 15 rokmi vyvraždili v Dunajskej strede desať členov podsvetia*, www.teraz.sk/slovensko/papayovci-vrazda-vyrociepodsvetie/78652-clanok.html?mostViewedArticlesInSectionTab=2 (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

29 PLÁVALOVÁ: *i. m.*

30 MURÍN: *i. m.*, 246.

31 DARÁKOVÁ: *i. m.*

32 LIŠOŇ, STIERANKA: *i. m.*, 81.

33 Michaela JURISOVÁ: *Subjekty ekonomickej kriminality*, Policajná teória a prax, 2021, Roč. 29, č. 4.

nyomozni kezdett a Sátor bűnözői klán ellen. Ekkor kaptak információt a dunaszerdahelyi gyilkosságról is, és elkezdtek együttműködni a magyarországi Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) nyomozóival. Rájöttek, hogy a Fontána bárban elkövetett gyilkosság összefügg az 1999. február 2-án a budapesti Szent Korona utcai Palotás étteremben elkövetett gyilkossággal, ahol a magyarországi szervezett csoport egyik legbefolyásosabb tagját, Döcher Györgyöt gyilkolták meg testőrével, M. Dimitrovval együtt.

A magyar szervezett csoport egyik tagja, Alexander Haris („a Török”) megegyezett Sátor Lajossal, hogy megölik egymás riválisait. Sátornak el kellett intéznie Török egykori bűntársának, Döcher Györgynek a meggyilkolását, cserébe Török a Pápay-klán kivégzését. A rendőrség szerint Bodoky Karolnak és Szamaránszky Árpádnak kellett volna segítenie Töröknek a dunaszerdahelyi Fontána bárban elkövetett gyilkosságban.

Az ügyben jelentős változás történt, miután 2021. október 8-án Budapesten letartóztatták Törököt és Németországban Karol Bodokyt. Mindkettőjüket több személy előre kitervelt meggyilkolásának gyanúsítottjaként hallgatták ki, majd vádat emeltek ellenük, és őrizetbe vették őket. Török még nem ismerte be a bűncselekményt. Karol Bodoky azonban az őrizetben töltött idő után elkezdett együttműködni a rendőrséggel.³⁴ Ezt bizonyítja, hogy Karol Bodoky 2022 júniusában részt vett az ügy rekonstruálásában a dunaszerdahelyi Fontána bárban, és ugyancsak az ő jelenlétében zajlottak az eljárási cselekmények Medve (Medveďov) község előtt, ahol a gyilkosoknak meg kellett állapodniuk az elkövetés módjáról. Az ügy rekonstrukciójának célja az eddig megállapított tények dokumentálása és a nyomozásból eredő szükséges eljárási cselekmények elvégzése volt. Egyelőre azonban még tart a nyomozás az ügyben, de a rendőrség szerint már a végső stádiumban kellene lennie.³⁵ Ha a feltételezés helytálló, és a nyomozás lezárul és a várható vádemeléssel végződik, akkor a hatályos jogszabályok alapján a tárgyalási szakasz következik. Bodoky Károly esetében itt más büntetőeljárások is vannak, tekintettel arra, hogy együttműködik a bűnüldöző hatóságokkal, pl. lehet, hogy vádalkura irányuló indítványt tesznek. Egyelőre fontos, hogy az eddigi információk szerint 24 év elteltével a rendőrségnek vannak releváns információi, amelyek Szlovákia történetének legnagyobb mézárulásának felderítését és nyomozását célozzák, amely 1999. március 25-én történt a dunaszerdahelyi Fontána bárban.

4. Következtetés

A gyakorlat tartósan megerősíti, hogy a szervezett bűnözési tevékenységek azonosítása (felderítése és nyomozása) során a rendszerszemléletű megközelítés játszik meghatározó szerepet. Ez azért van így, mert a bűnözői csoportok tevékenységére vonatkozó információk gyűjtése és megszerzése szempontjából a működési módjukra és az elkövetett, lezajló vagy tervezett bűncselekményekre vonatkozó időszerű és

³⁴ HUTKO: *i. m.*

³⁵ Hana LIPTÁKOVÁ: *Najkrvavejši masaker v dejinách Slovenska: Mafián Bodoky sa po 23 rokoch rozhodol spolupracovať*, www.noviny.sk/krimi/688060-najkrvavejsi-masaker-v-dejinach-slovenska-mafian-bodoky-sa-po-23-rokoch-rozhodol-spolupracovat (letöltés ideje: 2023. 08. 19.).

releváns információ az alapja a hatékony eljárás kiválasztásának és az engedélyezett szervezetek tevékenysége összehangolásának a felderítési és nyomozási, valamint a megelőzési folyamatok végrehajtása során. Ugyancsak ezek képezik az alapját a legmegfelelőbb eszközök és módszerek kiválasztásának a végrehajtásuk során a kítűzött cél elérése és a szükséges feladatok teljesítése érdekében a társadalomnak a bűnözői csoportok illegális tevékenységétől való védelme érdekében. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos történelmi ismereteknek (megismerésnek) szintén különleges funkciója van e cél elérésében.

Amint azt ebben a tanulmányban is bemutatjuk, a szervezett bűnözésnek a Szlovák Köztársaságban is megvan a maga története, és a világ szervezett bűnözéséhez képest bizonyos sajátosságokkal jellemezhető. Ez igaz a szervezett bűnözés 1990-es években Dunaszerdahelyen történt felemelkedésére is, amelynek gyökerei az erőszakkal kapcsolatos sportban keresendők, és ez az alap az egyediségére utal. A szervezett bűnözés tagjainak tevékenysége Dunaszerdahelyen az 1990-es években, a Pápay-klán felemelkedése után brutálisabb, láthatóbb volt, és a közvélemény félelme a szereplőiktől közvetlenül ezzel együtt nőtt. A Pápay-klán tevékenysége egy konkurenciaharc eredményeként brutális módon ért véget, és Szlovákia legvéresebb mészárlásaként vonult be a történelmébe.

Ezekkel a szándékokkal a jogos kérdés a következő: Megszüntethették volna ezeket a tevékenységeket az illetékes állami hatóságok? Véleményünk szerint nem, de ez a történelmi ismeret, az emberek érdekében végzett munkánk szempontjából nagyon fontos számunkra.

Irodalomjegyzék

1. Juliána BIELIKOVÁ: *Vyvráždenie pápayovcov: Prečo zomreli a akú úlohu v tom zohral boss bossov Černák?*, plus7dni.pluska.sk/domov/vyvráždenie-papayovcov-preco-zomreli-aku-ulo-hu-tom-zohral-boss-bossov-cernak? (letöltés ideje: 2023. 08. 19.)
2. Jozef ČERNÍK, Miroslav LIŠOŇ: *Násilná kriminalita. 2. časť: Zvláštnosti postupu pri zisťovaní páchatelov vybraných trestných činov násilnej kriminality*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 1999.
3. Karina DARÁKOVÁ: *Najväčší slovenský mafiánsky masaker prežil ako jediný. Smrť ho dobehla, jeho pozostatky našli po 15 rokoch*, www.startitup.sk/najvacsi-slovensky-mafiansky-masaker-prezil-ako-jediny-smrt-si-ho-nasla-aj-tak-jeho-pozostatky-nasli-po-takmer-20-rokoch/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.)
4. Peter DUBEŇ: *Taktika obhliadky miesta činu – prostriedok odhalovania a objasňovania vrážd = Vyšetrovanie a dokazovanie prostredníctvom špecifických dôkazných prostriedkov: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou zo dňa 25.7.2021*, szerk. Juraj DRUGDA, 2022.
5. Dominik HUTKO: *Najmasovejšia vražda v histórii Slovenska. Dunajská Streda po 24 rokoch spoznala aktérov teroru z baru Fontána*, spravy.pravda.sk/domace/clanok/654324-v-pripade-10-nasobnej-vrazdy-papayovcov-z-fontana-baru-sa-vysetrovanie-konci-obvinili-dve-osoby/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.)

6. Michaela JURISOVÁ: *Subjekty ekonomickej kriminality*, Policajná teória a prax, 2021, Roč. 29, č. 4.
7. Hana LIPTÁKOVÁ: *Najkrvavejší masaker v dejinách Slovenska: Mafián Bodoky sa po 23 rokoch rozhodol spolupracovať*, www.noviny.sk/krimi/688060-najkrvavejsi-masaker-v-dejinach-slovenska-mafian-bodoky-sa-po-23-rokoch-rozhodol-spolupracovat (letöltés ideje: 2023. 08. 19.)
8. Miroslav LIŠOŇ, Adrián VAŠKO: *Teória kriminálno-policajného poznania*, Wolters Kluwer, Bratislava, 2019.
9. Miroslav LIŠOŇ, Jozef STIERANKA: *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2004.
10. Michal MARKO: *Pojmové znaky organizovaného zločinu = Organizovaný zločin v stredoeurópskom regióne - trendy a výzvy: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, szerk. Michal MARKO, Jaroslav RAPČAN, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava, 2017.
11. Gustáv MURÍN: *Mafia na Slovensku - Osudy bossov Černákovej éry*, Marenčin PT, Bratislava, 2009.
12. Jan MUSIL: *Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz*. Kriminalistika, 1999, roč. XXXII., č. 4.
13. Miroslav NĚMEC: *Organizovaný zločin*, Naše vojsko, Praha, 1995.
14. Barbora PLÁVALOVÁ: *ZÁŠADNÝ ZVRAT v prípade desaťnásobnej vraždy pápayovcov!? Kľúčové svedectvo a policajná rekonštrukcia na mieste činu*, trnava.zoznam.sk/zasadny-zvrat-v-pripade-desatnasobnej-vrazdy-papayovcov-klucove-svedectvo-a-policajna-rekonstrukcia-na-miesta-cinu/ (letöltés ideje: 2023. 08. 19.)